

8. Морозова О.В. Формирование механизма устойчивого экономического развития региона: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / Оксана Владимировна Морозова; УО «Белорусский государственный экономический университет». – Минск, 2011. – 24 с.
9. Муминова Ф.М. Управление механизмом диспропорционального развития регионов: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / Фарида Махмудовна Муминова; Центр стратегических исследований при Президенте республики Таджикистан. – Душанбе, 2011. – 24 с.
10. Селиверстов В.Е. Две модели региональной политики / В.Е. Селиверстов // Всероссийский экономический журнал. – 2008. – № 4. – С. 58-68.
11. Современные подходы к моделированию сложных социально-экономических систем / Под ред. В.С. Пономаренко, Т.С. Клебановой, Н.А. Кизима. – Х.: ФЛП Александрова К.М.; ИД «ИНЖЭК», 2011. – 280 с.
12. Хейфец Б.А. Глобальные дисбалансы и реформа мировой валютно-финансовой системы / Б.А. Хейфец // Деньги и кредит. – 2012. – № 7. – С. 48-56.
13. Ястребова А.С. Моделирование процесса выравнивания диспропорций развития региональных систем с использованием налоговых рычагов / А.С. Ястребова, О.В. Никифорова, Л.А. Чаговец // Проблемы економіки. – 2012. – № 2. – С. 58-62.
14. Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетике / К. Шеннон – М.: Из-во иностранной литературы, 1963. – 827 с.
15. Harvey S. Perloff. Issues in Urban Economics / Harvey S. Perloff, Lowdon Wingo Jr. Taylor & Francis, 2010. – 668 p.
16. Richardson H.W. Regional growth theory / H.W. Richardson. London: MacMillan, 1973.
17. Shannon C. Mathematical theory of communication / C. Shannon // Bell System Techn. J., 27. – 1948. – № 3. – p. 379-423; № 4. – p. 623-656.
18. Theil H. Economics and information theory / H. Theil. Amsterdam: North-Holland, 1967. – 488 p.

Ключові слова: ентропійний підхід, ентропія, регіональна економічна система, дисбаланс, нерівномірність розвитку.

Ключевые слова: энтропийный подход, энтропия, региональная экономическая система, дисбаланс, неравномерность развития.

Keywords: entropy approach, entropy, regional economic system, disbalance, unevenness of development.

УДК 658.5.004.18

ОСОБЛИВОСТІ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Шерстюкова К.Ю., аспірант, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Шерстюкова К. Ю. Особливості ресурсозбереження в сучасних умовах функціонування підприємств.

У статті розглянуті особливості визначення поняття «ресурси» і «ресурсозбереження» і виявлена велика кількість визначень різними вченими. Дослідження особливостей проблеми ресурсозбереження дозволило визначити, що серед усіх видів економічних ресурсів спеціальне місце займають природні ресурси, тобто елементи природи і видів енергії, які безпосередньо беруть участь в матеріальному виробництві, будучи основою виробництва продукції і задовольняючи потреби людей. Виявлено, що більшість вчених економістів і фахівців в області ресурсозбереження, поняття ресурси визначають як сировину для виробництва продукції. Було визначено, що ефективність управління в області ресурсозбереження можна визначити за допомогою показників використання ресурсів і, взагалі, за допомогою визначення ефективності діяльності підприємства. Представлена класифікація і напрями ресурсозбереження за такими ознаками як: види ресурсів, які зберігаються, зміст процесів ресурсозбереження, можливість реалізації, масштаб, стадії життєвого циклу ресурсу, стадії життєвого циклу продукції, об'єми фінансування і результати. Перераховано перешкоди впровадження ресурсозберігаючих технологій на вітчизняних підприємствах, які виражаються у відсутності фінансового забезпечення, недосконалості інфраструктури ринку ресурсозбереження, в психологічному сприйнятті і недосконалості законодавчої бази. Проведено аналіз ресурсозбереження на рівні держави і виявлено, що за рахунок низького рівня впровадження ресурсозберігаючих технологій на вітчизняних підприємствах знижується їх конкурентоспроможність. У роботі вказано про необхідність використання системи показників за допомогою, яких можна оцінити ефективність ресурсозбереження. Виділено наступні показники оцінки ефективності ресурсозбереження: узагальнюючі показники (наприклад, виробництво чистої продукції на одиницю витрат ресурсів, рентабельність виробництва), показники ефективності використання

праці (наприклад, темп зростання продуктивності праці, частина приросту продукції за рахунок збільшення продуктивності праці), показники ефективності використання виробничих фондів (наприклад, загальна фондовіддача, коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів), показники ефективності використання фінансових коштів (наприклад, оборотність обігових коштів, рентабельність обігових коштів).

Шерстюкова К.Ю. Особенности ресурсосбережения в современных условиях функционирования предприятий.

В статье рассмотрены особенности определения понятия «ресурсы» и «ресурсосбережения» и выявлено большое количество определений различными учеными. Исследование особенностей проблемы ресурсосбережения позволило определить, что среди всех видов экономических ресурсов специальное место занимают природные ресурсы, то есть элементы природы и видов энергии, которые непосредственно участвуют в материальном производстве, являясь основой производимой продукции и удовлетворяя потребности людей. Выявлено, что большинство ученых экономистов и специалистов в области ресурсосбережения, понятия ресурсы определяют как сырье для производства продукции. Определено, что эффективность управления в области ресурсосбережения можно определить с помощью показателей использования ресурсов и, вообще, с помощью определения эффективности деятельности предприятия. Представлена классификация и направления ресурсосбережения по таким признакам как: виды ресурсов, которые хранятся, содержание процессов ресурсосбережения, возможность реализации, масштаб, стадии жизненного цикла ресурса, стадии жизненного цикла продукции, объемы финансирования и результаты. Перечислены препятствия внедрения ресурсосберегающих технологий на отечественных предприятиях, которые выражаются в отсутствии финансового обеспечения, несовершенстве инфраструктуры рынка ресурсосбережения, в психологическом восприятии и несовершенстве законодательной базы. Проведен анализ ресурсосбережения на уровне государства и выявлено, что за счет низкого уровня внедрения ресурсосберегающих технологий на отечественных предприятиях снижается их конкурентоспособность. В работе указано о необходимости использования системы показателей с помощью, которых можно оценить эффективность ресурсосбережения. Выделены следующие показатели оценки эффективности ресурсосбережения: обобщающие показатели (например, производство чистой продукции на единицу расходов ресурсов, рентабельность производства), показатели эффективности использования труда (например, темп роста производительности труда, часть прироста продукции за счет увеличения производительности труда), показатели эффективности использования производственных фондов (например, общая фондоотдача, коэффициент использования важнейших видов сырья и материалов), показатели эффективности использования финансовых средств (например, оборачиваемость оборотных средств, рентабельность оборотных средств).

Sherstyukova K. Features of maintenance of resources in modern operating of enterprises conditions.

In the article features the definition of «resources» and «resource» and identified a large number of definitions of various scientists. The study features of the problem of resource possible to find that among all kinds of economic resources, a special place is occupied natural resources, that is, elements of nature and the types of energy that are directly involved in the production of goods, being the basis of products and meeting the needs of people. It was revealed that the majority of economists and scholars in the field of resource conservation, the concept of resources is defined as the raw material for the production of products. It was determined that the efficiency of resource management in the field can be determined by indicators of resource use and, in general, by determining the efficiency of the enterprise. The classification and direction of resource on grounds such as: types of resources that are stored, the contents of resource processes, feasibility, scale, stage of the life cycle of the resource stage of the life cycle of the product, the amount of funding and results. Are the obstacles to the introduction of resource-saving technologies of domestic enterprises, which are expressed in the absence of financial support, the imperfection of the market infrastructure resource, in the psychological perception, and the imperfection of the legislative framework. The analysis of resource conservation on the state level was done and found that due to the low level of implementation of resource-saving technologies by domestic enterprises reduced their competitiveness. The paper indicated the need to use a system of indicators by which one can assess the effectiveness of resource conservation. Highlighted the following indicators to measure the effectiveness of resource: summary measure (eg., the production of net output per unit cost of resources, profitability), indicators of efficiency of labor (for example, the growth rate of labor productivity of the increase in production due to the increase in labor productivity), indicators of efficiency of production funds (for example, the total return on the assets, the utilization rate of major raw materials), performance of financial assets (for example, working capital turnover, return on working capital).

Постановка проблеми. У сучасних умовах питання переходу народногосподарського комплексу України до ресурсозберігаючого типу розвитку постають особливо гостро. Це обумовлюється низкою економічних (зростання цін на виробничі ресурси, зокрема, на паливно-енергетичні, високий рівень ресурсоемності національного виробництва тощо), екологічних (підвищення масштабів забруднення довкілля у розрахунку на одиницю випущеної продукції внаслідок нераціонального використання ресурсів), соціальних (скорочення витрат на оплату праці у собівартості товарів та послуг через зростання матеріальної їх складової, загострення проблем безробіття тощо), політичних (зростання залежності держави від країн-імпортерів ресурсів, насамперед паливно-енергетичних) передумов.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженням особливостей ресурсозбереження та його проблемами займалось багато науковців як зарубіжних, так і вітчизняних, а саме: Г. Дейлі, Д. Медоуз, Дж.

Форрестер, К. Боулдінг, Л. Хенс, Р. Солоу, Т. Тіменберг, У. Ростоу, І. Я. Іпполітова, І. М. Радчук, І. М. Сотник, С. М. Ахромкін, Л. В. Канторович, М. І. Сотник, Н. С. Гончарук, О. І. Апарашина.

Метою статті є розкрити сутності ресурсозбереження та визначити показники ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Цілісність процесу управління ресурсозбереженням забезпечується організаційними комунікаціями та прийняттям управлінських рішень. Прийняття управлінського рішення з ресурсозбереження на підприємстві являє собою процес вибору оптимальних заходів, спрямованих на вирішення проблеми ефективного використання ресурсів підприємства, а також розумного підходу до недопущення зайвого витрачання ресурсів. Підсумком прийняття раціонального управлінського рішення з ресурсозбереження є підвищення показників ефективності використання ресурсів і, взагалі, ефективності діяльності підприємства. [1]

Для визначення сутності поняття ресурсозбереження необхідно розглянути таку категорію як ресурс.

Великий тлумачний словник трактує поняття «ресурси», як «кошти, цінності, запаси, можливості, джерела коштів, доходів». У свою чергу поняття «ресурси підприємства» трактуються, як «кошти, можливості, цінності, запаси підприємства, джерела її доходів, що забезпечують стабільну роботу підприємства в напрямках її діяльності й одержання прибутку» [2]. На думку О.І. Апарашіної економічні ресурси - це фундаментальне поняття економічної теорії, що припускає джерела, засоби забезпечення виробництва. Це сукупність елементів, які можуть бути використаними людиною для життєдіяльності та залученими в процес праці для виробництва різноманітних споживчих вартостей. [3] Таким чином, виходячи з визначень сутності ресурсів, можна говорити про їх велике значення для підприємства та про необхідність впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Незважаючи на широту дослідження теоретичних та методичних аспектів ресурсозбереження в роботах різних авторів, у науковому світі дотепер не вироблений єдиний концептуальний підхід до даної проблеми.

Згідно ДСТУ 3051-95 ресурсозбереження - це «діяльність (організаційна, економічна, технічна, наукова, практична, інформаційна), методи, процеси, комплекс організаційно-технічних заходів, що супроводжують всі стадії життєвого циклу об'єктів і спрямованих на раціональне використання та економне витрачання ресурсів». [4] Таким чином, з позиції чинного стандарту ресурсозбереження може розглядатися в чотирьох основних аспектах: як діяльність, методи, процеси та комплекси заходів.

Так Б. А. Райберг, Л. Ш. Лозовський, Е. Б. Стародубцева, вважають, що ресурсозбереження – один із важливих напрямів підвищення ефективності виробництва. Основними напрямками ресурсозбереження є впровадження ресурсозберігаючої техніки і технології, які дозволяють знизити матеріаломісткість продукції. Ресурсозбереження досягають також завдяки комплексному використанню сировини, переробці вторинних ресурсів. [5]

С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник визначають ресурсозбереження як прогресивний напрям використання природно-ресурсного потенціалу, що забезпечує економію природних ресурсів та зростання виробництва продукції при тій самій кількості використаної сировини, палива, основних і допоміжних матеріалів. Основні стратегічні напрями ресурсозбереження можуть бути зведені до таких: комплексне використання сировинних і паливних ресурсів; впровадження ресурсозберігаючої техніки і технології; широке використання в галузях обробної промисловості вторинної сировини. [6]

З точки зору Скокова С.А., ресурсозбереження - це наукова, виробнича, організаційна, комерційна та інформаційна діяльність, спрямована на раціональне, комплексне використання та економне споживання всіх видів ресурсів, виходячи з існуючого рівня розвитку техніки і технології при одночасному зниженні техногенного впливу на навколишнє середовище. [3]

Важко не погодитись з думкою С.В. Мочерного, що ресурсозбереження – це один із важливих напрямів підвищення ефективності виробництва. Досягається ресурсозбереження за рахунок комплексу науково-технічних, організаційних, економічних заходів, спрямованих на найбільш раціональне, економічне використання всіх видів ресурсів, енергії, за рахунок їх економічного використання. [2]

Деякі вчені вважають, що ресурсозбереження - це процес забезпечення зростання корисних результатів при відносній стабільності матеріальних витрат. Основним завданням ресурсозбереження, як науки, є економія матеріальних ресурсів. Економити матеріальні ресурси можна по-різному: можна їх менше витратити (для цього встановлюють норми), а можна впроваджувати нові технології. Однак, на нашу думку, таке трактування поняття «ресурсозбереження» необачно, оскільки економія ресурсів – це лише складова частина ресурсозбереження, яка означає зменшення їх споживання в процесі виробництва шляхом зменшення їх витрат на одиницю продукції або збільшення корисного виходу продукції. [3]

Необхідно зазначити, що сьогодні впровадження ресурсозберігаючих технологій на вітчизняних підприємствах стикається з суттєвими перешкодами, які полягають насамперед у такому: [8] відсутність фінансових коштів у підприємств для оновлення основних фондів на ресурсозберігаючій основі; недостатня розвиненість інфраструктури ринку ресурсо- та енергозбереження в регіонах України, відсутність гнучких схем роботи суб'єктів ринку із замовниками; складність роботи з окремими ринковими суб'єктами, необхідність урахування специфіки функціонування малого та великого бізнесу, підприємств та організацій бюджетної сфери; труднощі психологічного сприйняття керівниками та власниками підприємств необхідності та доцільності впровадження ресурсозберігаючих технологій на виробництві; низький рівень інформування

потенційних споживачів ресурсо- та енергозберігаючих технологій про новинки цього ринку; суперечливість законодавчої бази, відсутність дієвих механізмів економічного стимулювання ресурсозбереження тощо.

Огляд наукових публікацій з проблематики ресурсозбереження з урахуванням поданого визначення цього терміна дозволив виділити низку суттєвих ознак класифікації ресурсозбереження, серед яких (табл. 1): [7]

Таблиця 1 - Класифікація видів та напрямків ресурсозбереження

Класифікаційна ознака	Вид ресурсозбереження
Види ресурсів, що зберігаються	– матеріалозбереження;
	– водозбереження;
	– енергозбереження;
	– трудозбереження;
	– фондозбереження
Зміст процесів ресурсозбереження	– раціональне використання ресурсозбереження;
	– економія ресурсів (пряма та непряма, структурна)
Можливість реалізації	– потенційне (теоретичне, технічно можливе та економічно доцільне);
	– фактичне
Масштаб	– глобальне;
	– народногосподарське;
	– регіональне;
	– галузеве;
Стадії життєвого циклу ресурсу	– локальне (рівень підприємства)
	– ресурсозбереження на стадії видобутку вихідної сировини;
	– ресурсозбереження на стадії переробки сировини;
	– ресурсозбереження на стадії виробництва ресурсу;
	– ресурсозбереження на стадії споживання ресурсу;
	– ресурсозбереження на стадії транспортування ресурсу;
Стадії життєвого циклу продукції	– ресурсозбереження на стадії зберігання ресурсу;
	– ресурсозбереження на стадії утилізації ресурсу;
	– ресурсозбереження на стадії проектування дослідного зразка;
	– ресурсозбереження на стадії виготовлення дослідного зразка та його випробувань;
	– ресурсозбереження на стадії виробництва кінцевого продукту;
	– ресурсозбереження на стадії споживання (експлуатації) продукту;
Обсяги фінансування та результати	– ресурсозбереження на стадії утилізації продукт;
	– велике ресурсозбереження;
	– мале ресурсозбереження;

Наведемо деякий аналіз щодо ресурсозбереження на рівні держави.

Дефіцит матеріальних та енергетичних ресурсів обумовив спад промислового виробництва в Україні, особливо відчутний в 2008–2009 роках. В цей час індекс промислового виробництва становив в 2008 році – 96,9 %, а в 2009 – 78,1 %. Це був кризовий період для країни, проте в 2010 та 2011 роках індекс становив відповідно 111,2% та 107,3 %. Ця динаміка вказує, що не дивлячись на стабілізацію економіки показники поступово погіршуються, а отже слід змінювати відношення до виробництва та ресурсів в цілому. Падіння виробництва непродовольчих товарів спричинене саме недостатнім забезпеченням промисловості тими чи іншими ресурсами. Через відсутність коштів на якісне відтворення всього виробничого потенціалу країни невпинно зростає частка зношених основних фондів, екологічно небезпечних об'єктів, знижується частка конкурентоспроможної промислової продукції середня тривалість життя населення і т. д. [1]

Отже, система державного регулювання і підтримки розвитку підприємств на сучасному етапі повинна містити в собі, як мінімум, підсистеми: правового забезпечення, фінансово-кредитної підтримки, інфраструктурного й інформаційного забезпечення, страхування від надзвичайних подій і стихійних лих.

Впровадження ресурсозберігаючих технологій вимагає проводити оцінку їх ефективності в загальній системі показників ефективності застосування ресурсозберігаючих технологій (рис. 1). [9.]

Висновки. Дослідження особливостей ресурсозбереження показало їх ефективність для підприємства та визначило велике їх значення. Велика кількість тлумачення поняття ресурсозбереження не дає можливості сформулювати єдині параметри даного визначення. Впровадження технологій ресурсозбереження на підприємстві обов'язково необхідно проводити після розрахунку показників ефективності ресурсозберігаючих технологій. В свою чергу, ресурсозберігаючі технології необхідно використовувати в усіх сферах функціонування підприємства.

Рис. 1. Система показників ефективності застосування ресурсозберігаючих технологій.

Список використаних джерел:

1. Гончарук Н. С. Ефективність здійснення політики ресурсозбереження в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bsfa.edu.ua/files/konf/hon4aruk_fedushun.pdf.
2. Радчук І. М. Сутність поняття «ресурсозбереження» та шляхи його впровадження на підприємстві / І. М. Радчук // Вісник ХНТУ. – 2009. - № 3 (36). – С. 93-96.
3. Апарашина О. І. Методологічні підходи до трактування поняття «ресурсозбереження» / О. І. Апарашина // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – Т. 1. – С. 112-120.
4. ДСТУ 3051-95 (ГОСТ 30166-95) Ресурсозбереження. Основні положення. Чинний від 1997.01.01. - К.: ДержстандартУкраїни, 1996. - 15 с.
5. Райберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райберг, Л. Ш. Лозовський, Е. Б. Стародубцева. - М.: ИНФРА. - М, 1996. - 496 с.
6. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін. - К.: КНЕУ, 2000. - С. 102-104.
7. Сотник І. М. Класифікація напрямків та видів ресурсозбереження як інструмент обґрунтування надання економічних пільг при реалізації ресурсозберігаючих заходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/2006_1/1_4.pdf.
8. Сотник М. І., Сотник І. М. Ресурсозберігаючі технології на внутрішньому ринку України: проблеми просування та шляхи її вирішення / М. І. Сотник, І. М. Сотник // Механізм регулювання економіки. – 2007. - № 4. – С. 191-195.
9. Ахромкін Є.М. Методична база оцінки ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=443>.

Ключові слова: ресурси, ресурсозбереження, ресурсозберігаючі технології, система показників ефективності, класифікація, матеріальні ресурси, енергетичні ресурси.

Ключевые слова: ресурсы, ресурсозбережения, ресурсозберегающие технологии, система показателей эффективности, классификация, материальные ресурсы, энергетические ресурсы.

Keywords: resources, economy of resources, resource saving technologies, system of indexes of efficiency, classification, material resources, power resources.